

ДРУЖБА ПОЕТА-ВЕТЕРИНАРА О.ОЛЕСЯ З РОДИНОЮ М. ХОРОМАНСЬКОГО

Вперше подаються історичні відомості про вплив О. Олесья на творчість польського письменника М. Хороманського.

Ключові слова: поет, ветеринар, наука, поезія, народна творчість

Поет – ветеринар Олександр Олесь (О.І. Кандиба), працюючи в Києві на різницях, дружив з родиною К. Хороманського і мав вплив на дитяче сприйняття поезії і музики Михайлом Хороманським.

Мета дослідження – з'ясувати вплив О. Олесья на формування творчості польського письменника М. Хороманського.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом для дослідження слугували архівні матеріали, листи, спогади. При цьому дотримувались принципів об'єктивності, достовірності та комплексного підходу до вивчення питання.

Результати дослідження. Для польських і українських шанувальників літератури існує недостатньо відомостей про життєвий шлях М. Хороманського, особливо про вплив на нього творчості великого українського поета О. Олесья (О.І. Кандиби).

Михайло (Міхал) Костянтинович Хороманський народився у м. Києві в родині дворянина, ветеринарного лікаря православної віри К.М. Хороманського. Останній мав маєток під Єлизаветградом (нині , Кіровоград).

Батько письменника, Костянтин Михайлович Хороманський, навчався в Єлизаветградському земському реальному училищі (1885-1890) та Харківському ветеринарному інституті (1892-1897)[1]. Під час навчання в інституті він залишився на повторний курс навчання на другому курсі по причині хвороби. Після закінчення інституту К.М. Хороманський працював ветеринаром у Київському земстві і проживав у м. Києві. Його авторитет був надзвичайно великим серед ветеринарних фахівців. З 1913 року і до кінця життя К.М. Хороманський очолював Південно-Західне товариство ветеринарних лікарів. З 1917 року товариство називалось Українським товариством ветеринарних лікарів. К.М. Хороманський часто виступав з доповідями на засіданні товариства та Всеросійських з'їздах.

У Києві родину К.М. Хороманського оточували високоосвічені колеги, знані у всьому світі [2]. До них належав передусім С.П. Дуброва, випускник Харківського ветеринарного інституту, магістр ветеринарних наук (найвищий науковий ступінь у дореволюційній Росії), головний ветеринарний лікар київських різниць. Він стояв біля витоків Південно-Західного товариства ветеринарних лікарів (1903 р.), яке об'єднало ветеринарів Київської, Подільської та Волинської губерній. До того ж, він ініціював заснування в Києві ветеринарного закладу, ставши першим професором-анатомом Київського ветеринарно-зоотехнічного інституту. Вагомий внесок С.П. Дуброви у ветеринарну медицину – створення при

різницях Музею патолого-анатомічних препаратів, подібного якому не було не лише в Росії, а й у Європі. У 1897 році на Всеросійській сільськогосподарській виставці він отримав золоту медаль за препарати музею.

Інший колега – магістр ветеринарних наук, статський радник, генерал, окружний ветеринарний Київського військового округу О.К. Логгінов, не лише підняв ветеринарну службу на найвищий рівень у Росії, а й уперше науково описав хворобу остеопороз. За даними ВООЗ, нині ця хвороба найпоширеніша у світі і за смертністю посідає перше місце після серцево-судинних та онкологічних захворювань. О.К. Логгінов належав до невеликого кола людей Росії, які були нагороджені всіма царськими орденами.

Маловідомо, що винахідником вагона-холодильника, який нині курсує залізницями світу, є магістр ветеринарних наук, приват-доцент, завідувач Київської бактеріологічної лабораторії О.М. Максутов. вагон демонстрували на Всеросійській виставці у С.-Петербурзі (1908), де він здобув найвищу нагороду. На Міжнародному з'їзді з холодильної справи в Парижі (1909) спеціальна комісія визнала цей вагон-холодильник найвдалішим винаходом.

На Всесвітньому конгресі лікарів (Мадрид, 1902) та Ветеринарному конгресі (Будапешт, 1906) О.М. Максутов виступив опонентом Р. Коха, експериментально довівши, що туберкульоз великої рогатої худоби вірулентний для людини. Його висновки підтвердила спеціальна комісія, яка вивчала цю проблему у Великобританії. Це було нове слово у світовій медицині.

Широко знаним у Києві був магістр ветеринарних наук, професор сільськогосподарського відділення Київського політехнічного інституту С. Іванов. він із кількома професорами на знак незгоди з адміністрацією закладу залишив інститут. Згодом його було обрано депутатом Державної Думи Росії четвертого скликання.

Особливою повагою серед фахівців ветеринарної медицини м. Києва користувався ветеринарний лікар міста М.П. Слесаревський, який за короткий відрізок часу (1886-1904) навів санітарний порядок у місті.

Та особливо шановними для родини Хороманських були ветеринарні письменники, які працювали у Києві. Це В. Королів-Старий, О. Степаненко, О. Кандиба (О.Олесь).

Так, В. Королів-Старий ініціював створення ветеринарної номенклатури і видав у Петербурзі перші ветеринарні поради українською мовою «Скотолічебник» (1908). Це видання перевидавали двічі (1913, 1919), на різних виставках книжка здобула чотири срібні медалі. Як патріот України, В. Королів-Старий видав книжку «Про народне самоврядування», у якій описав нові підходи до його розбудови.

Великою популярністю у Києві користувався письменник, ветеринар київських різниць О. Степаненко, випускник Харківського ветеринарного інституту, палкий захисник інтересів споживачів, відомий також як редактор

київської газети «Село». Він, як і О. Кандиба, працював на київських різницях.

Прикметно, що студентські заворушення в Росії розпочиналися з ветеринарних закладів. Так, у 1878 році відбулися бунти в Харківському ветеринарному інституті, підтримані петербурзькими студентами. Протестували майбутні харківські ветеринари в 1881-1882 та 1887 і 1890 роках, а студентські виступи 1905-го призвели до закриття царським урядом усіх чотирьох ветеринарних інститутів.

О. Степаненко належав до студентів-бунтарів. Він, як і В. Королів-Старий, закінчив з відзнакою Полтавську духовну семінарію. Єдину «четвірку» мав із поведінки, тому брав з Міністерства народної освіти дозвіл на вступ до Харківського ветеринарного інституту. Навчався О. Степаненко відмінно, але двічі був відрахований за протести проти адміністрації закладу.

Всі вони збиралися у будинку К. Хороманського і читання їх творів слухав юний Михась. Серед київської інтелігенції Костянтин Хороманський був відомий як піаніст і композитор.

Велика дружба існувала між родиною Хороманських і О. Олесем, який з 1909 року працював у Києві на різницях і також закінчив Харківський ветеринарний інститут (1908). [3] О. Олесь часто гостював у Єлизаветградському маєтку К. Хороманського.

Олександр Олесь (О.І.Кандиба) (1878-1944) був найбільш знаним поетом 20-го століття в Україні і рівного йому не було. Навчаючись у Харківському ветеринарному інституті О. Олесь видав свою першу збірку «З журбою радість обнялась» (1907), яка зразу привернула увагу літературної критики, викликала захоплення у читачів різного віку, зачарувала їх. [4]

О. Олеся називали справжнім ліричним поетом (О.Єфименко), Божою іскрою (Л.Українка), володарем дум (М.Рильський), українським Гейне (К.Алчевська), найсильнішим представником українського символізму (М.Грушевський).

Друга збірка творів О.Олеся «Поезії», книга II) (1909), яку він готував як студент-випускник, також викликала схвальні відгуки у читачів. Найкраще таланти О.Олеся проявився у добу між двома революціями в Росії (1905,1907), особливо коли постала Українська Народна Республіка, перша після Запорозької Січі незалежна українська держава.

Поет не лише своїми віршами («Воле? Воле??», «Ранок, ранок! Час світання...», «1 Мая», «Живи, Україно, живи для краси...»), але і перекладами «Марсельєза», «Варшав'янка», «Сміло в ногу рушайте», закликав до революційних дій. Навіть більшовицькі причини відмічали: «Вплив поезії Олеся в часи революції був величезний. Це власне, він організував свідомість тієї інтелігенції, що потім активно боролась у війську Української Народної республіки проти радянської влади» [5].

Близько 200 його віршів, покладених на музику, стали піснями. Це композитори Я. Степовий, М. Лисенко, Я. Ярославенко, К. Стеценко, О. Зеленський, Ю. Білоконь тощо. Багато пісень композитора К. Стеценка звучало в Варшаві в перекладі Л. Удзіковського (1917-1919) («Зустрітися,

щоб зразу розлучитися», «На що, на що тобі життя», «Над колискою», «О, не дивуйсь!», «Ой, чого ти, тополенька, не цвітеш?», «Пісні мої») [10]

Це солоспіви, хори, опери, музика для вистав, пісні для дітей.

Тож у цих родинах (Олеся і Хороманського) постійно чулися слова поезії О. Олеся, а К. Хороманський виконував його пісні. Малий Михась разом з сином О. Олеся Олегом, як губка вбирали мелодії та слова. О. Олесю грав на арфі, кобзі, лірі. Все це продовжувалося протягом 10 років (1909-1919) до смерті К. Хороманського. під час зустрічі у родині К. Хороманського, О. Олесю читав нові вірші, а господар вийшов у сусідню кімнату і був вбитий осколком снаряда.

Шляхи Міхала і О. Олеся розійшлися. О. Олесю у складі посольства виїхав до Будапешта (1919), а пізніше до Відня, з 1923 року – проживав у Чехословаччині, куди він емігрував. В Україні його чекала тюрма та розстріл. Він став ворогом радянської системи. [2]

Якщо у перші роки після революції поезія О. Олеся була надзвичайно популярною, про що свідчить те, що з 1917 по 1930 роки у Радянському Союзі була заборонена, всі його книги було вилучено з бібліотек і знищено.

Після смерті батька, Міхал з матір'ю і сестрою переїхав до Єлисаветграда, де продовжив навчання у середній школі і школі технічної економіки. Через важкі матеріальні умови родини, розпочав працю у госпіталі, був репетитором, помічником пекаря, викладачем, мистецтво же всмоктував на шпальтах газет. Малював картини і продавав, щоб лікуватися. Хворів на туберкульоз кісток і легенів. Переїхав до Одеси, де познайомився з К. Шиманським, завдяки якому переїхав з родиною до Польщі (1924), де вивчав педагогіку і психологію. У 1926 році оселився у Закопане, де встановив контакти з місцевою інтелігенцією. На його подальше життя вплинуло знайомство з Т. Dolege-Mostowiza, який представив Міхала багатьом польським впливовим особам. У 1927-1929 роках Міхал переклав на російську мову вірші багатьох польських поетів, працював у польських газетах «Wiadomosciach Literackich», «Gazeta Polska»

У 1933 р. опублікував роман «Zazdrośćimedycyna», по якому був поставлений фільм (1973 р.). За цей роман Міхал отримав премію для молодих літераторів від польської академії літератури.

У 1935 р. Міхал дебютував як драматург своєю комедією «Człowiekczyni», яка була поставлена в Новому театрі Варшави.

У 1963 р. одружився з оперною танцівницею Р. Сирель, з якою мандрував по Європі (Італія, Франція, Англія), Бразилії, Аргентині, Західній Африці.

У 1941-1944 рр. жив у Бразилії і Канаді, і лише у 1957 році повернувся до Польщі.

Помер Міхал Хороманський 24 травня 1972 року.

Отже, Міхал під впливом поезії О. Олеся та батьківської музики став відомим письменником, драматургом, критиком Польщі. [9, 10] Син О. Олеся Олег Ольжич (1907-1944) став також письменником, журналістом, науковцем з

археології, великим патріотом України, якого фашисти закатували у 1944 році.

Живучи за кордоном, напевно, О. Олесь і Міхал Хороманський знали один про одного і листувалися (це потребує додаткового дослідження).

За кордоном Олександр Олесь видав багато збірок, які поширювалися і у Польщі. [6]. Нині О.Олесь повертається в Україну і займає належне йому місце в літературі [7,8,9].

Література

1. Хороманський К.М. // Харьковский ветеринарный институт. Государственный архив Харьковской области. Дело 928. – Опись 1. – Од. зб. 4442.
2. Рудик Станіслав. Повернення із забуття / С. Рудик. – К., 2012.–153 с.
3. Кандыба А.И. // Харьковский ветеринарный институт. Государственный архив Харьковской области. - Дело 928. – Опись2. – Од. зб. 21.
4. Рудик Станіслав. Гордість «Харківського ветеринарного інституту ім. Імператора Николая I (1805-1905)» / С. Рудик. – К., 2009. – 375 с.
5. Коряк В. Нарис історії української літератури / В. Коряк. – Харків, 1929. – 137 с.
6. Неврлий Микола. Олександр Олесь / М. Неврлий. – К., 1994. – 173 с.
7. Олесь Олександр. Твори в двох томах. – К., 1990. – Т.1. – 959 с.
8. Олесь Олександр. Лірика. – К., 1998. – 167с
9. Олесь Олександр. Коли нема пророка на землі. – К., 2007. – 375 с.
1. Choromanski Michal:
 - Bialy bracia (1913)
 - Zazdrości medycyna (1933), ekranizacja (1973)
 - Opowiadaniadwuznaczne (1934)
 - SzpilalCzerwonegoKrzyza(druk w «Czasie» 1937, wyd. odrebne 1959)
 - Prolegomena do wszelkich nauk hermetycznych(1958)
 - Dygresjenatematkaloszy (1966)
 - Schodami w gore, schodami w dol (1967), ekranizacja (1988)
 - Makumba, czylidrzewogadajace (1968)
 - W rzecz wstapic (1968)
 - Slowacki wysp tropikalnych (1969)
 - Glownictwo, mogliUwai praktykarze (1969)
 - KotlyBeethovenowskie (1970)
 - Rozowe krowy i szarescandalie (1970)
 - Memuary (1976, Twczesnij drukowane w «Przekroju»)
 - Opowiadaniawariackie (1979)
 - Skandal w Wesolych Bagniskach (1993); napodstawiepowiescipolski horror komediowy Horror w Wesolych Bagniskach (1995)

Рудик С.К., Молдован О.Г. О дружбе поэта-ветеринара О. Олеся с семейством М. Хороманского

Впервые подаются исторические сведения о влиянии О. Олеся на творчество польского писателя М. Хороманского.

Ключевые слова: *поэт, ветеринар, наука, поэзия, народное творчество*

Rudyk S.K., Moldovan O.G. About friendship of poet-veterinarian O. Oles with family of M. Choromansky

For the first time is given historical information about influence of O. Oles on creativity of the Polish writer M. Choromansky.

Keywords: *poet, veterinarian, science, poetry, folk art*